

УДК 336.221

JEL classification: H25

Юшко С.В.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОБРАННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ: ОБГРУНТОВАНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЮРИДИЧНИМ ОСОБАМ

У статті названі та описані альтернативні системи оподаткування юридичних осіб. Визначено критерії, виконання яких дає право суб'єктам господарювання обрати спрощену систему оподаткування. Окреслено основні переваги спрощеної системи оподаткування: спрощений податковий облік, нижча імовірність нараження на податкові ризики, право підприємств самостійно приймати рішення про реєстрацію чи відмову від реєстрації платниками ПДВ. Визначено недоліки спрощеної системи оподаткування: обмеження обсягу доходів, що дає право працювати на даній системі; втрати при виплаті дивідендів учасникам; обмеження форм проведення розрахунків з контрагентами (виключно грошова); заборона накопичувати податкові борги. Охарактеризовано інші порівняно із загальною системою оподаткування особливості спрощеної системи, які залежно від ситуації можуть зіграти як на користь економічних суб'єктів, так і завдати їм певних втрат. Здійснено розрахунки та обчислено значення показника рівня рентабельності діяльності суб'єктів господарювання, за якого доцільним є обрання кожної з систем оподаткування. Наголошено, що приймаючи остаточне рішення про обрання системи оподаткування, слід враховувати умови та особливості діяльності кожного конкретного підприємства.

Ключові слова: спрощена система оподаткування; загальна система оподаткування; єдиний податок.

Постановка проблеми. Чинне податкове законодавство України передбачає можливість оподаткування юридичних осіб за однією з таких систем: 1) загальна система оподаткування; 2) спрощена система оподаткування, яка, у свою чергу, представлена двома різновидами: а) універсальна – призначена для широкого кола суб'єктів господарювання різних видів діяльності; б) вузького призначення – призначена виключно для сільськогосподарських товаровиробників. Суб'єкти господарювання вимагають надання їм професійних рекомендацій щодо вибору такої системи оподаткування, яка б, з одного боку, ураховувала специфіку їх діяльності, а з іншого – була економічно обґрунтованою та забезпечувала економію їх фінансових ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми побудови ефективної системи оподаткування для малих підприємств входять до кола наукових інтересів багатьох дослідників. Зокрема, даній проблематиці

присвячено праці вітчизняних вчених О. Василика, В. Вишневського, М. Кучерявенка, І. Лютого, А. Соколовської, Ф. Ярошенка та інших. В своїх роботах науковці обґрунтовують доцільність створення спеціальної системи оподаткування для представників малого бізнесу, вивчають наслідки практичного застосування єдиного податку, оцінюють переваги та втрати підприємств і бюджету від запровадження даної системи. Постійні законодавчі зміни в частині умов та правил застосування спрощеної системи оподаткування вимагають знову повернутися до даного питання.

Мета статті. Основною метою даної статті є визначення умов застосування спрощеної системи оподаткування, порівняння переваг та недоліків загальної та спрощеної універсальної систем оподаткування з позиції суб'єкта господарювання-юридичної особи та визначення умов, за яких застосування кожної з таких систем буде доцільним для підприємств реального сектору економіки.

Виклад основного матеріалу. Питання про обрання системи оподаткування постає перед керівництвом чи власниками підприємств насамперед у момент створення або реорганізації господарюючих суб'єктів. Перехід з однієї системи на іншу (з загальної на спрощену чи зі спрощеної на загальну) можуть також здійснювати працюючі підприємства на підставі рекомендацій, наданих фахівцями таких суб'єктів господарювання щодо економічної доцільності даного кроку. Необхідність безальтернативного повернення на загальну систему оподаткування виникає, крім того, у підприємств через невиконання або порушення останніми встановлених критеріїв, що дають їм право перебувати на спрощеній системі.

Вирішуючи питання, яку з систем оподаткування обрати, слід мати на увазі, що загальна система може бути беззаперечно застосована будь-яким суб'єктом господарювання, жодних вимог на право її використання не існує. Спрощена ж система розглядається як своєрідний привілей, обрати чи перейти на оподаткування за даною системою можна лише виконавши передбачені вимоги (обов'язкові критерії). У переліку таких критеріїв [1]:

1) дотримання принципу резиденства. Обрати спрощену систему оподаткування можуть тільки юридичні особи-резиденти.

2) вид здійснюваної діяльності. Якщо юридична особа здійснює чи планує здійснювати види діяльності, визначені п. 5 ст. 291 Податкового кодексу України, дорога до обрання спрощеної системи оподаткування їй закрыта. Серед таких видів діяльності, зокрема, організація та проведення азартних ігор, лотерей, парі; обмін іноземної валюти; виробництво, експорт, імпорту, продаж підакцизних товарів; видобуток, виробництво, реалізація дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння; видобуток, реалізація корисних копалин, крім реалізації корисних копалин місцевого значення; діяльність у сфері фінансового посередництва; діяльність з управління підприємствами; діяльність з надання послуг пошти та зв'язку; діяльність з продажу предметів мистецтва та антикваріату; діяльність з організації і проведення гастрольних заходів. Страхові (перестрахові) брокери, банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові

компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії, інші фінансові установи, реєстратори цінних паперів також не можуть бути зареєстровані на спрощеній системі оподаткування.

3) наявність податкового боргу. Не зможуть обрати спрощену систему оподаткування особи, які мають податковий борг, крім безнадійного податкового боргу, що виник внаслідок дії форс-мажорних обставин.

4) структура статутного капіталу суб'єкта господарювання. Частка юридичних осіб, які не є платниками єдиного податку, у статутному капіталі претендентів на застосування спрощеної системи оподаткування, має бути меншою за 25 %.

5) система оподаткування, на якій перебуває головне підприємство (для створюваних відокремлених підрозділів юридичної особи). Представництва, філії, відділення та інші відокремлені підрозділи юридичної особи можуть сплачувати податки і збори на спрощеній системі оподаткування лише за умови, що головне підприємство також працює на даній системі.

Якщо усі з наведених вище критеріїв дотримуються, суб'єкт господарювання має право на застосування спрощеної системи оподаткування. Відзначимо, що обрання даної системи дає наступні переваги для юридичної особи:

– спрощена система податкового обліку: об'єктом оподаткування є дохід підприємства, величина якого розраховується за простими правилами, без додаткових облікових ускладнень. З одного боку, це забезпечує скорочення витрат підприємства на здійснення бухгалтерського обліку, з іншого – ліквідує чи принаймні зменшує імовірність нараження на податкові санкції за помилки при обчисленні об'єкта оподаткування, з чим доволі часто стикаються платники податку на прибуток.

– право самостійно прийняти рішення про реєстрацію чи відмову від реєстрації платником ПДВ. Дана перевага є очевидною: суб'єкти загальної системи оподаткування зобов'язані зареєструватися платниками даного податку за умови, що сума від здійснення операцій з постачання товарів/послуг, що підлягають оподаткуванню, протягом останніх 12 календарних місяців, перевищує 1 млн грн (без урахування ПДВ).

Спрощена система оподаткування характеризується також певними недоліками порівняно із загальною системою. Основний серед таких недоліків – обмеження обсягу доходів, що дає право працювати на даній системі – не більше 5 млн грн за календарний рік. При перевищенні підприємством граничного обсягу доходів, воно зобов'язане перейти на загальну систему оподаткування. Відзначимо також, що тоді як суб'єкти спрощеної системи оподаткування змушені щоквартально подавати звітність та сплачувати зобов'язання за єдиним податком, платники на загальній системі оподаткування, за умови неперевищення обсягом їхніх доходів за попередній звітний рік суми у 20 млн грн, роблять це лише раз на рік. Це дозволяє витратити менше часу та зусиль на складання податкової

звітності та дає певну економію на сплаті платежів до бюджету через їх відтермінування у часі, що особливо актуально в умовах інфляції.

Чинне законодавство ставить у надзвичайно не вигідне становище суб'єктів, що обрали спрощену систему оподаткування, й у ситуації, коли ними проводиться виплата дивідендів учасникам. Платники єдиного податку, навіть не будучи платниками податку на прибуток змушені сплачувати авансовий внесок щодо даного податку з загальної суми нарахованих дивідендів, тоді як особи на загальній системі оподаткування сплачують його лише із суми перевищення дивідендів над об'єктом оподаткування. До того ж дивіденди, які виплачуються на користь фізичних осіб, оподатковуються за ставкою 5 % за умови, що дивіденди виплачує підприємство, що перебуває на загальній системі оподаткування, та 18 %, коли дивіденди виплачує суб'єкт спрощеної системи оподаткування.

Ще один недолік роботи на спрощеній системі оподаткування стосується форми здійснення розрахунків з контрагентами – вона може бути тільки грошовою (готівковою та/або безготівковою). Суб'єкти загальної системи у даному питанні жодним чином не обмежені: вони можуть за потреби практикувати бартер, залік однорідних вимог, використовувати вексельні розрахунки тощо. Зрештою, суб'єкти, що обрали спрощену систему оподаткування, мають також уважно слідкувати за станом власних податкових боргів: за їх наявності протягом двох послідовних кварталів вони муситимуть перейти на оподаткування на загальній системі.

Неможливо дати однозначну оцінку такій особливості спрощеної системи як порядок визначення об'єкта оподаткування. За загальним правилом його визнають за датою отримання коштів від покупців та замовників підприємства. Натомість об'єкт оподаткування за податком на прибуток для суб'єктів загальної системи оподаткування визнається за методом нарахувань, тобто у момент відвантаження (виконання, надання) товарів, робіт, послуг. Тож підприємство, яке працює чи планує працювати на умовах попередньої оплати з покупцями і замовниками, отримує певні переваги обравши загальну систему оподаткування, а підприємство, що практикує післясплату за відвантажені товари, виконані роботи та надані послуги – від обрання спрощеної системи оподаткування. Зазначені вигоди матимуть місце за умови, що операції відвантаження (виконання, надання) товарів, робіт, послуг, та отримання оплати за них відносяться до різних звітних періодів.

Спрощена система оподаткування, вперше впроваджена для юридичних осіб у далекому 1999 р. в економічному сенсі на той момент часу була однозначно вигіднішою для суб'єктів господарювання. Платники, що обрали дану систему, звільнялися від сплати 12 чи 13 (залежно від обраної ставки єдиного податку) податків, зборів та інших обов'язкових платежів, у т.ч. внесків до державних соціальних фондів. На сьогоднішній день ситуація далеко не така однозначна: юридичні особи-суб'єкти спрощеної системи оподаткування, які відповідно до норм Податкового кодексу віднесені до третьої групи платників єдиного податку, звільняються лише від сплати:

а) платники, які обрали ставку оподаткування 5 %, – податку на прибуток та земельного податку за земельні ділянки, що використовуються для провадження господарської діяльності;

б) платники, які обрали ставку оподаткування 3 %, – податків, названих у п. а) та податку на додану вартість з операцій з постачання товарів, робіт та послуг, місце постачання яких розташоване на митній території України.

Звільнення від сплати окремих податків платників, які обрали спрощену систему оподаткування, – головний серед аргументів при прийнятті рішення про обрання системи оподаткування. Для того, щоб економічним суб'єктам було легше визначитися із даним питанням, ми зробили необхідні розрахунки, які красномовно характеризують переваги від застосування кожної із систем оподаткування. Відзначимо, що при цьому ми лишили поза увагою суми потенційної економії платників єдиного податку у частині звільнення від сплати земельного податку. По-перше, у ряді випадків сума земельного податку є відносно незначною, а отже нею можна знехтувати, а по-друге, ряд підприємств користується землею на умовах оренди, а отже не сплачує за неї земельного податку.

Розглянемо результати отриманих розрахунків (табл. 1).

Таблиця 1

Економічний порівняльний ефект від застосування юридичними особами альтернативних систем оподаткування*

Витрати підприємства, % до доходів	Сума податку на прибуток підприємств, що перебувають на загальній системі оподаткування, % до виручки	Сума єдиного податку підприємств, що перебувають на спрощеній системі оподаткування, % до виручки	Економія коштів (% до виручки) від застосування системи оподаткування		Рекомендовано застосовувати
			спрощеної	загальної	
10	16,2	5,0	11,2		спрощена система оподаткування
20	14,4	5,0	9,4		
30	12,6	5,0	7,6		
40	10,8	5,0	5,8		
50	9,0	5,0	4,0		
60	7,2	5,0	2,2		
70	5,4	5,0	0,4		
72	5,0	5,0	–	–	загальна чи спрощена система оподаткування
80	3,6	5,0		1,4	загальна система оподаткування
90	1,8	5,0		3,2	
100	0,0	5,0		5,0	

* порівнюються загальна (без сплати ПДВ) та спрощена (із застосуванням ставки 5 %) системи оподаткування

Отже, на першому етапі ми порівняли переваги від застосування спрощеної (за ставкою 5 %) та загальної (для неплатників ПДВ) системи оподаткування. Тож в обох випадках розрахунки стосуються суб'єктів

господарювання-неплатників ПДВ. Вони є правомірними виключно щодо платників, річний обсяг доходів яких не перевищує 1 млн грн: перетинання даної межі вимагає від економічних суб'єктів на загальній системі оподаткування обов'язкової реєстрації у якості платників цього непрямого податку. Результати розрахунків доводять, що застосування спрощеної системи оподаткування виявляється вигіднішим для економічних суб'єктів за умови, що частка витрат у виручці останніх не перевищує 72 %. Значення даного показника відповідає значенню показника рентабельності реалізації на рівні понад 28 %. За нижчого рівня рентабельності суб'єктам господарювання доцільно розглядати питання щодо доцільності використання загальної системи оподаткування.

Порівняння загальної та спрощеної систем оподаткування для платників податку на додану вартість демонструє додаткові переваги від застосування економічними суб'єктами спрощеної системи оподаткування. Це пояснюється тим, що в обох випадках підприємства здійснюють розрахунки за даним непрямим податком, при цьому ставка податку на прибуток для суб'єктів загальної системи оподаткування лишається, як і у попередньому випадку, незмінною – на рівні 18 %, а ставка єдиного податку знижується з 5-ти до 3 %. Тож застосування спрощеної системи оподаткування для підприємств-платників ПДВ виявляється вигіднішим для економічних суб'єктів за умови, що частка витрат у виручці останніх не перевищує 83,3 %, що відповідає значенню показника рентабельності реалізації на рівні понад 16,7 %.

Очевидними є переваги від застосування спрощеної системи оподаткування для суб'єктів, які маючи обсяги діяльності понад 1 млн грн, працюють на спрощеній системі оподаткування з правом не сплачувати податок на додану вартість. В даному випадку до економічних вигод, представлених у табл. 1 необхідно додати економію по сплаті податку на додану вартість. Конкретна величина такої економії залежить від обсягів діяльності підприємства та різниці, яка складатиметься між обсягами податкових зобов'язань та податкового кредиту за податком на додану вартість, і яка й підлягає сплаті підприємством до бюджету.

Слід, однак, мати на увазі, що обрання спрощеної системи оподаткування із правом не реєструватися платником ПДВ, є доцільним для підприємств, які співпрацюють переважно з іншими неплатниками ПДВ, у т.ч. кінцевими споживачами, що пов'язано із специфікою дії даного непрямого податку. Детальніше даний феномен досліджений нами раніше [2].

Висновки. За результатами проведеного дослідження ми доходимо таких висновків:

1. Надане юридичним особам право обирати систему, за якою буде здійснюватися їх оподаткування, вимагає від власників та керівництва суб'єктів господарювання надзвичайно відповідального ставлення до вирішення даного питання. Час та зусилля, витрачені на пошук оптимального варіанту, обернуться реальною економією фінансових ресурсів підприємств уже в найближчому майбутньому.

2. На сьогоднішній день підприємствам дозволено обирати між

загальною та трьома варіантами спрощеної системи оподаткування. Загальна система може бути беззаперечно застосована будь-яким суб'єктом господарювання, обрати ж спрощену систему дозволено лише особам, які дотримуються низки передбачених законодавством вимог.

3. Право суб'єкта господарювання на обрання спрощеної системи оподаткування аж ніяк не означає, що саме ним він має скористатися. Кожна із систем оподаткування має свої переваги та недоліки, які слід обов'язково взяти до уваги, додатково врахувавши також специфіку та умови власної діяльності відповідного підприємства.

4. Спрощена система оподаткування виявляється більш вигідною для прибутково працюючих суб'єктів. За нашими розрахунками, суб'єктам господарювання доцільно реєструватися платниками єдиного податку за умови, що значення показника рентабельності реалізації становить понад 28 % (для підприємств-неплатників ПДВ) та понад 16,7 % (для підприємств-платників ПДВ). Більш точні рекомендації можна зробити лише на підставі розрахунків для конкретно взятого підприємства.

5. Держава має низку претензій до спрощеної системи оподаткування [2]. Остання, за задумом законодавця, мала зникнути ще з 2011 р. Після суттєвого реформатування її використання продовжується і сьогодні, що, однак, не додає певності економічним суб'єктам: ризики скасування спрощеної системи, причому одномоментного, без завчасного попередження, лишаються. Лише з 2016 р. право працювати на даній системі втратила значна кількість суб'єктів господарювання, що пов'язано із скороченням з 20-ти до 5 млн грн граничної величини доходів, що дає право застосовувати дану систему.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України: Закон України № 2755-VI від 2 грудня 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Юшко С.В. Спрощена система оподаткування юридичних осіб: переваги та ризики застосування / С.В. Юшко // Економіка України . – 2011. – № 7. – С. 60-71.

Юшко С.В.

к.э.н., доцент кафедры финансов, ХНЭУ им. С. Кузнеця

ВЫБОР ОПТИМАЛЬНОЙ СИСТЕМЫ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ: ОБОСНОВАННЫЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ЮРИДИЧЕСКИМ ЛИЦАМ

В статье названы и описаны альтернативные системы налогообложения юридических лиц. Определены критерии, выполнение которых дает право субъектам хозяйствования избрать упрощенную систему налогообложения. Определены основные преимущества упрощенной системы налогообложения: упрощенный налоговый учет, более низкая подверженность налоговым рискам, право предприятий самостоятельно принимать решение о регистрации или отказе в регистрации плательщиками НДС. Определены недостатки упрощенной

системы налогообложения: ограниченный объем доходов, дающий право работать на данной системе; потери при выплате дивидендов участникам; ограничения форм проведения расчетов с контрагентами (исключительно денежная); запрет накапливать налоговые долги. Охарактеризованы другие по сравнению с общей системой налогообложения особенности упрощенной системы, которые в зависимости от ситуации могут сыграть как в пользу экономических субъектов, так и нанести им определенные потери. Проведены расчеты и определено значение показателя уровня рентабельности деятельности субъектов хозяйствования, при котором целесообразным будет избрание каждой из систем налогообложения. Отмечено, что принимая окончательное решение о выборе системы налогообложения, следует учитывать условия и особенности деятельности каждого конкретного предприятия.

Ключевые слова: упрощенная система налогообложения; общая система налогообложения; единый налог.

Yushko S. V.

PhD of Economic sciences, associated professor, Kharkiv National University of economics named after Simon Kuznets, Kharkiv

SELECTION OF THE OPTIMAL SYSTEM OF TAXATION: BASED RECOMMENDATIONS FOR LEGAL ENTITIES

The article describes alternative systems for taxation of legal entities. The author determines criteria the fulfillment of which gives the right to economic entities to select a simplified taxation system. The main advantages of the simplified taxation system are defined: simplified tax accounting, lower exposure to tax risks, the right of enterprises to decide on registration or non-registration as VAT payers. The deficiencies of the simplified system of taxation are called: the limited amount of income that gives the right to work on this system; losses in the payment of dividends to participants; restrictions on the forms of settlements with counterparties (exclusively monetary); prohibition to accumulate tax debts. The author characterizes other features of the simplified system, which, depending on the situation, can play both in favor of economic entities and cause them certain losses. It is calculated the value of the level of profitability of business entities, in which it would be advisable to elect each of the taxation systems. It is noted that while taking the final decision on the selection of the taxation system, one should take into account the conditions and peculiarities of the activity of each particular enterprise.

Keywords: simplified taxation system; general taxation system; single tax.

Юшко С.В.
yushko_sergey@ukr.net